

Tosprogede elevers sprog og identitet

UC Lillebælt, læreruddannelsen i Jelling

Dato: 1. februar 2010

Navn: Mona Awad (260106)

Bacheloropgave i dansk som andetsprog

Vejleder i dansk som andetsprog: Uffe Ladegaard

Vejleder i de pædagogiske fag: Lars Stilling

Indholdsfortegnelse:

Indledning.....	3
Problemformulering	4
Fremgangsmåde	4
1.0 Identitetsdannelse set fra et globaliseringsperspektiv – Antony Giddens og Iben Jensen	5
1.1. Sammenfatning	7
1.2. Identitetsdannelse set fra et samfundsperspektiv – Per Schultz Jørgensen og Jan Tønnes Hansen	7
1.3. Sammenfatning	10
2. afsnit: Sprog og identitet	11
2.1. Multietnolekt.....	13
2.2. Kodeskift.....	15
2.3. Sammenfatning	16
3. afsnit: Sprogtilegnelse	17
3.1. Intersprogsteori.....	17
3.2 Bonny Peirce.....	18
3.3. Rod Ellis.....	19
3.4. Sammenfatning	20
4. afsnit: Andetsprogsdidaktik/fagdidaktik	20
4.1. Interkulturel pædagogik	21
4.2. Anerkendende pædagogik	22
4.3. Olga Dysthe.....	24
4.4. Rinkebyskolen.....	25
Konklusion	26
Bilag 1	28
Litteraturliste	29

Indledning

Danmark er et velfærdssamfund, hvor samfundet er bygget på, at alle skal kunne klare sig i erhvervslivet efter endt uddannelse. Folkeskolens formål siger:

"§ 1. Folkeskolen skal i samarbejde med forældrene give eleverne kundskaber og færdigheder, der forbereder dem til videre uddannelse og giver dem lyst til at lære mere..."¹

I løbet af de sidste 40 år har Danmark forvandlet sig fra at være et sprogligt og kulturelt homogent land, til at være en del af et globalt og multikulturelt verdenssamfund. Denne ændrede samfundsstruktur har i folkeskolen skabt nye pædagogiske og faglige udfordringer. Flere lærere kan som oftest ikke undgå at stå over for at skulle planlægge en undervisning for elever, der ikke har dansk som modersmål, da 70.000 af den danske folkeskoles elever, er af anden etnisk herkomst end dansk. Dette udgør ca. 10 % af alle folkeskolens elever².

I de seneste år er der i internationale undersøgelser³ desuden konstateret, at tosprogede elevers udbytte af undervisningen ligger under etniske danske elevers niveau. Dette ses også i forhold til folkeskolens afgangsprøve, hvor de tosprogede elever generelt klarer sig dårligere end de danske elever⁴ - 47 % af disse elever går ud af folkeskolen uden at have tilstrækkelig læse- eller skrivefærdigheder, som de kan benytte på arbejdsmarkedet eller på en videregående uddannelse⁵. Tosprogede elevers dansksproglige evner er en af de helt afgørende faktorer for, at kunne få de samme muligheder i uddannelsessystemet på lige fod med de etnisk danske elever. Jeg har i mit forhenværende arbejde som integrationsmedarbejder på en skole med 70 % elever af anden etnisk herkomst end dansk⁶, og som medarbejder i en pigeclub for tosprogede piger⁷, ofte mødt tosprogede børn/unge, som havde et manglende selvværd, og som så det utænkeligt at se sig selv starte på en uddannelse efter folkeskolen.

Derfor mener jeg, at det er af stor betydning at se på de faktorer, der kan have en afgørende indflydelse på elevernes dannelse og udvikling igennem deres skolegang – og hvordan jeg *som lærer i dansk andetsprog*, kan inddrage elevernes ressourcer i undervisningen, så de får flere

---

¹ <http://www.faellesmaal.uvm.dk/folkeskolensformaal.html>

² <http://www.uvm.dk/Uddannelse/Folkeskolen/Tosprogede.aspx>

³ Bl.a. PISA – undersøgelsen 2003

⁴ Carlsen, Benny, Vision og virkelighed 2001

⁵ <http://www.uvm.dk/~media/Files/Aktuelt/Ugenyt09/06%2020%20februar%202009.ashx>

⁶ <http://www.dyrehaveskolen.kolding.dk/Infoweb/Designskabelon8/Rammeside.asp?Action=&Side=&Klasse=&Id=&Startside=&ForumID=>

⁷ <http://www.norremarkens.vejle.dk/page4154.aspx>

succesoplevelser. Desuden ønsker jeg også at undersøge, om der er en sammenhæng mellem tosprogede elevers sprog og identitetsdannelse, samt hvilke redskaber jeg som lærer har, for at fremme den enkelte elevs alsidige udvikling.

Problemformulering

Ovenstående leder mig derfor frem til følgende problemformulering:

Hvordan kan jeg inddrage de tosprogede elevers sproglige og kulturelle baggrund i dansk som andetsprogsundervisningen, i forhold til udviklingen af elevernes sprog og identitetsdannelse?

Fremgangsmåde

For at kunne besvare problemformuleringen, har jeg først valgt at se på, hvad begreberne identitet, sprogtilenelse og sprog indebærer – psykologisk og sociologisk set.

Jeg har delt min opgave i 4 afsnit, hvoraf der hører underpunkter til hvert afsnit. Jeg vil i min opgave beskæftige mig med begreberne identitet, sprog og sprogtilenelse da disse vil være de centrale begreber i min opgave. Disse begreber vil jeg definere ud fra forskellige forskeres synsvinkler. Jeg vil desuden se på forholdet mellem sprog og identitet, og hvordan disse to fænomener påvirker hinanden. Jeg vil løbende i min opgave koble teorierne sammen med egne arbejds- samt praktikerfaring.

1. afsnit vil omhandle identiteten – ud fra den sociologiske del, vil jeg inddrage Anthony Giddens og Iben Jensen, til at belyse den situation børn/unge vokser op i i dag. Ud fra den psykologiske del, har jeg valgt at inddrage Per Schultz Jørgensen og Jan Tønnes Hansen. Dem har jeg valgt, da mine egne synspunkter er meget i lighed med deres teorier, og da jeg mener, at deres teorier virker realistiske og dermed forhåbentligt kan bruges i praksis. Schultz Jørgensen og Tønnes Hansen bygger begge deres teorier op omkring Eriksons identitetsforskning og har udviklet dem, så de passer til medlemmer af dagens samfund. Jeg vil gennem opgaven holde mig til Per Schultz Jørgens definition af begrebet "identitet".

2. afsnit vil være en redegørelse for, hvad sprog, multietnolekt og kodeskift er, samt hvilken indflydelse identiteten har på sprog, og omvendt.

3. afsnit vil omhandle sprogtiltagelsen og sprogsyn, hvor jeg vil gøre rede for intersprogsteorien. Jeg vil desuden gøre rede for Bonny Peirces syn på sprogtiltagelsen, samt forklare Rod Ellis' model, som Pia Quist har videreudviklet.

4. afsnit vil være den didaktiske del, hvor jeg vil give nogle bud på en andetsprogsundervisning og -pædagogik, hvor elevernes kulturelle og sociale baggrund kan inddrages, for dermed at udvikle deres sprog samt identitetsdannelse i en positiv retning.

1.0 Identitetsdannelse set fra et globaliseringsperspektiv –

Anthony Giddens og Iben Jensen

Anthony Giddens (1938-) er engelsk professor i sociologi. Jeg har valgt at inddrage ham, da jeg mener, at hans tænkning omkring samfundsudviklingen, moderniteten og globaliseringen har relevans i min opgave, da den giver et billede af individets påvirkning af de ydre forhold, og hvilke forhold de tosprogede vokser op under. Som følge af globaliseringen, vokser mange unge i dagens Danmark op i sprogligt brogede omgivelser. Disse unge behøver ikke kun at være danskere med anden etnisk herkomst end dansk, men også etniske danskere, kan ikke undgå at møde andre sprog end dansk i deres omgivelser. Det kan være i skolen, fodboldklubben, beboelsesområdet etc. Derfor bliver det en selvfølge, at de unge er kreative i deres sproglige adfærd⁸.

Ifølge Giddens er globaliseringen en direkte konsekvens af moderniteten, hvorfor disse to begreber er tæt forbundne. Han mener, at dagens samfund bl.a. er kendetegnet ved en enorm samfundsmæssig dynamik, og han peger på tre afgørende faktorer, som han mener, er afgørende for de samfundsmæssige forandringer i det senmoderne⁹:

- 1) Der sker en adskillelse mellem tid og rum.
- 2) Der sker en udlejring af sociale relationer.
- 3) Der er en øget refleksivitet – vi forholder os til, hvordan vi forholder os til os selv, de andre og naturen.

Adskillelsen mellem tid og rum sker bl.a. som følge af den teknologiske udvikling (Internet, TV m.m.), der gør det muligt for os, at skabe relationer med andre mennesker end dem man sædvanligvis omgås med. Den teknologiske udvikling har ligeledes ført til, at myter og fordomme

---

⁸ Jørgensen, Normann, "De unges sprog" s. 109

⁹ "Sociologiske tænkere" s. 183

erstattes af viden, hvorfor vi hele tiden tvinges til selv at reflektere og tage stilling, ligesom vi i stigende grad bliver bevidste om, at der ikke findes nogen absolut sandhed.

Giddens mener, at identitet ikke er noget man har, men noget man aktivt er med til at skabe, og er en social konstruktion, hvor den enkelte løbende opbygger et billede af eller en fortælling om sig selv¹⁰. Altså, skal individet ifølge ham, være i stand til at holde sin "selv-fortælling" kørende for at udvikle sin identitet. Derudover forudsætter en stabil identitetsfølelse, anerkendelse og integrering af de ydre betingelser. Men frem for alt skal selv-identiteten (den personlige identitet) forstås som et reflektivt projekt, der bl.a. giver udslag i valg af tøj, livsstil, omgangskreds, mode, mad osv. Han mener, at vi i det senmoderne samfund ikke længere kan tale om en "kerneidentitet", men nærmere en "situativ identitet" - altså en identitet der skifter, alt efter hvilken situation og rolle vi er placeret i. Dette medfører, at man som individ må operere med flere identiteter.

Han påpeger, at identitet er knyttet til forskellige arenaer. En arena kan være en skole, et netværk af venner, et diskotek etc. Fælles for disse arenaer er, at de udgør et socialt netværk af kontakter, hvor individet har mulighed for at præsentere sig selv, blive genkendt, blive rettet op på og bekræftet. Så længe den enkelte opfatter sin identitet som konstruktiv i sit eget selvbillede, bliver vedkommende i arenaen. Hvis man derimod ikke bryder sig om den feedback man får, finder man et andet netværk.

Iben Jensen er magister i kultursociologi, ph.d. og lektor på Roskilde Universitetscenter. Hun mener, at vores identitet skabes sammen med de mennesker, som vi er sammen med;

"Hvem man er, finder man ud af sammen med andre. Man kan ikke opbygge sin identitet alene"¹¹.

Hun er desuden enig med Giddens i, at vi som individer har forskellige identiteter – en samlebetegnelse for flere identiteter, kalder hun for den kulturelle identitet. Kulturel identitet er en *"... social identitet konstrueret i relation til andre mennesker i en given historisk periode"*¹².

Den kulturelle identitet skal forstås ud fra en kompleks kulturforståelse og hun mener derudfra, at mennesket har flere identiteter, som skabes i interaktion mellem andre mennesker.

Man må forhandle sig frem til sin identitet - altså kan man ikke være sej, fordi man selv synes at man er det, men netværket skal synes det samme, for at fastholde denne identitet.

---

¹⁰ Jensen, Iben, "Kulturforståelse", s. 60

¹¹ Jensen, Iben, "Grundbog i kulturforståelse" s. 59

¹² Carlsen, Benny, s. 107

Hun afviser dog ikke, at nogle kan føle sig splittet mellem flere kulturer. Men alligevel påpeger hun, at det er muligt at udvikle strategier til at begå sig og føle sig tilpas mellem flere kulturer eller miljøer¹³.

1.1. Sammenfatning

Giddens påpeger i sin teori, at den enkelte ikke længere har en kerneidentitet, men snarere har flere identiteter, afhængig af de omgivelser man bevæger sig i. Bryder man sig ikke om den oplevelse af accept man får det pågældende sted, er det nemt at bryde og søge andre omgivelser. Altså forstås dette ifølge Giddens som, at man kan forlade sin "arena" hvis den ikke passer ind i det liv man forestiller sig. Iben Jensen ligger meget på linje med Giddens og mener, at man skaber sig flere identiteter i samspillet med andre mennesker, afhængig af hvilke omgivelser man befinder sig i. Hun mener, at selvom et tosproget barn føler sig splittet mellem 2 vidt forskellige kulturer, kan det alligevel udvikle strategier til at håndtere dette. Derfor er det vigtigt, at jeg som lærer er opmærksom på, at det er sværere at håndtere 2 eller flere kulturer - men dog muligt.

1.2. Identitetsdannelse set fra et samfundsperspektiv – Per Schultz Jørgensen og Jan Tønnes Hansen

Per Schultz Jørgensen definerer identitet som følgende:

"Identitet er overensstemmelse - med de andre og med sig selv. De sociale identiteter repræsenterer mange forskellige muligheder, der afprøves, vurderes, overvejes – og inddrages i den kerne, man gradvis konstruerer sig frem til som et dækkende billede af én selv: den personlige identitet¹⁴."

Altså mener Per Schultz Jørgensen, at identitetsdannelsen har to sider. For det første en personlig identitet som handler om mig selv og mine egne oplevelser, og for det andet en social identitet, som indebærer min overensstemmelse med de andre og gruppen eller fællesskabet. Identiteten skabes i barndoms- og ungdomsårene, hvor individet forsøger at nå frem til en selvforståelse. Specielt ungdomsfasen er vigtig for identitetsdannelsen¹⁵, da udfordringen heri ligger i at *opbygge*

---

¹³ Carlsen, Benny, s. 63

¹⁴ Jørgensen, Per Schultz, 1999 s. 61

¹⁵ Jørgensen, Per Schultz, 1999 s. 48

identiteten. I andre perioder ligger udfordringen i at *vedligeholde* og *fastholde* sin identitet¹⁶. Desuden mener han, at alle individers identitetsdannelse altid består af begge dimensioner, da de ikke kan adskilles, men er to integrerede processer som hele tiden er i interaktion med hinanden¹⁷. Dannelsen af identiteten er derfor meget afhængig af samfundets og dermed kulturens udvikling, og foregår som førnævnt både i og omkring individet. Han påpeger, at identitetsdannelsen og sprogtiltagelsen bl.a. foregår i samspillet med andre - altså i fællesskabet. De forskellige kulturelle og sociale arenaer som vi lever i i dag, rummer deres egne normer og sproglige koder. Fælles for de forskellige arenaer er, at de hver især udgør et socialt netværk af kontakter, som giver os mulighed for "præsentation", "genkendelse", "korrektion" og "bekræftelse". Derfor giver arenaerne muligheder for spejling og refleksion, da individet lærer i arenaen ved at afprøve sig selv, forstå sig selv og „læse“ de andre. Dermed finder vi ud af, hvem vi er på vej til at blive. Gruppen eller arenaen påvirker den enkelte medlems rolle, egenskaber og selvopfattelse¹⁸. Schultz mener desuden, at identitet ikke blot er én identitet, men mange mulige udgaver, der kan vælges, iscenesættes, transformeres, nuanceres og gøres til genstand for dramatiske skift. Identitet „er valgt“ i forhold til situationen, og derfor er personen yderst bevidst om sig selv og sin opgave: at konstruere sig selv som person. Men den moderne identitet kæmper også for at skabe sig en kerne af selvforståelse, og kan også være truet af en konstant risiko for fragmentering og manglende personlig sammenhæng¹⁹.

Derfor er det af stor vigtighed, at jeg som lærer er opmærksom omkring de tosprogede elever, da de bliver påvirket af og spejler sig i såvel den danske som hjemmets kultur. Og da begge kulturer ikke stemmer overens med hinanden, kan der derfor være en risiko for en manglende personlig sammenhæng og den de er på vej til at blive, da det kan være svært for dem at finde et tilhørssted. Jan Tønnes Hansen, adjunkt i Personlighedspsykologi og underviser ved Psykologisk Institut, Århus Universitet, er enig med Schultz Jørgensen i, at identiteten har to sider; den personlige og den sociale eller sagt med andre ord; identiteten har en inderside og en yderside. Indersiden er det samme som den personlige del af identiteten og ydersiden er det samme som den sociale del. Tønnes Hansen ser de indre betingelser som individets personlige historie eller den lille historie,

---

¹⁶ Jørgensen, Per Schultz, 1999 s. 48

¹⁷ Jørgensen, 1994 s. 4

¹⁸ Jørgensen, Per Schultz, 1994 s. 56-57

¹⁹ Jørgensen, Per Schultz, *Ungdomsliv - i et modernitets samfund*, 1999

idet den rummer alt fra erfaringer til oplevelser. De ydre betingelser er derimod kendetegnet ved den store historie, dvs. samfundets og kulturens betingelser, hvorunder individet skal forsøge at skabe sig en identitet²⁰. I overens med dette, vil et tosproget barn ikke have den samme historie, som et etnisk dansk barn, da den tosprogede jo har en anden historie eller andre livsoplevelser, alt efter hvilken kulturel baggrund den enkelte har. Identiteten siger noget om vores oplevelse af os selv som den samme, på trods af de forandringer der sker med os igennem vores liv²¹. Tønnes Hansen påpeger endvidere, at det er i spændingsfeltet mellem de indre og ydre betingelser, at identitetsdannelsen foregår.

Identitetsdannelsens ydre betingelser er de betingelser, som samfundet og kulturen stiller til rådighed for individets identitetsdannelse. Men da både samfund og kultur løbende ændrer sig, ændres individets ydre betingelser sig også. Med hensyn til de tosprogede elever, vokser de ikke kun op i et samfund og kultur som løbende ændrer sig, men de skal også forholde sig til deres egen baggrund og kultur.

Tønnes Hansen beskriver samfundets og dermed de ydre betingelsers ændringer med tre begreber; øget refleksivitet, formbarhed og tiltagende individualisering²². På baggrund af disse tre hovedbegreber mener Tønnes Hansen, at vi er gået fra et kontra-traditionelt samfund, hvor man enten er for eller imod traditionen til et post-traditionelt samfund, hvor man ikke er for eller imod noget. Dette betyder, at det enkelte individ ikke længere har noget, det kan forholde sig til, udover sig selv. Det vil sige, at man ingen mulighed har for at finde ud af, hvem man er og hvem man ikke er, hvilket ifølge Tønnes Hansen er en forudsætning for at forstå, hvem man er²³.

Han mener, at der er tre vigtige forhold, som vi kan vende os mod, for at finde meningen med livet, og som skal være tilstede for at kunne danne sin identitet²⁴; handlinger og præstationer, mellem menneskelige relationer og personlig integritet.

For at forstå den anden side af identitetsdannelsen; de indre betingelser, kan man ifølge Tønnes Hansen skelne mellem jeg'et og mig'et i individet. Jeg'et betegner den del af individet, som handler i verden, tænker, reflekterer osv., og som også omfatter selvtilliden. Mig'et betragtes som den indre klangbund i individet, der giver anledning til at tro på, at man er god nok, som man er,

---

²⁰ Tønnes Hansen 2000, s. 8-11

²¹ Tønnesvang 2009, s. 99

²² Begreber fra sociologen Ziehe, Tønnesvang 2009 s.101+102

²³ Tønnes Hansen, 2000, s.14+15

²⁴ Tønnes Hansen, 1999, s. 104

og som også omfatter selvfølelsen²⁵. Endvidere siger han, at det ikke er nok at *ville* være sig selv, men man skal også *turde* eller *kunne* være sig selv. Derfor er man nødt til at pleje sammenhængen mellem "jeg" og "mig" eller med andre ord, mellem det man *gør*, og den man er. Nogle mennesker har ikke haft gode opvækstbetingelser, og er måske blevet negativt påvirket af sine medmennesker – trods dette, er det én selv, der må tage ansvar for den, man nu er, og først der, kan man begynde at ændre på noget²⁶. Dog redegør han for, hvordan læreren er medspiller i elevernes udvikling, pga. den magt, som læreren har i forholdet mellem lærer og elev samt pga., at vi som mennesker *gør* brug af hinanden i bestræbelserne på at *etablere, opretholde og videreudvikle* vores eksistens²⁷ - at være hinandens selvobjekter. Tønnes Hansen beskriver læreren af i dag som et selvobjekt, dvs. en for eleven betydningsfuld person, der skaber mulighed for udfordring, refleksion og inspiration og hermed er medvirkende til, at barnets ressourcer og kompetencer kan udfoldes og udvikles.

Læreren er dermed i højere grad end tidligere, blevet en nøgleperson i den enkelte elevs liv. Tønnesvangs forankrer i sin teoridannelse selvpsykologien i forestillinger om, at vi mennesker fundamentalt er *stedt i socialitet* og lever med hinanden i livslang forbundethed. Vi er som mennesker udleveret den anden, og som Løgstrup så perfekt udtrykker: "*Den enkelte har aldrig med et andet menneske at gøre, uden at han holder noget af dets liv i sin hånd*"²⁸."

1.3. Sammenfatning

Ovennævnte forklaringer på identitet giver os et billede af, at der er flere aspekter, der spiller ind i identitetsdannelsen. For Schultz Jørgensen og Tønnes Hansen er både det sociologiske såvel som det psykologiske aspekt vigtigt. De taler begge om de ydre og indre betingelser for identitetsdannelsen og begge understreger, at de to faktorer ikke kan adskilles, da det er i sondringen mellem dem, at identitetsdannelsen foregår. Desuden er de begge enige med Erikson i, at man ikke kan skelne mellem begrebsparret jeg-identitet og social-identitet, da de er dybt afhængige af samt i konstant interaktion med hinanden²⁹.

---

²⁵ Hansen, Tønnes 2000, s.17

²⁶ Hansen, Tønnes 2009 s. 110

²⁷ Lærer i tiden s. 55

²⁸ Hansen, Tønnes 2009 s. 9

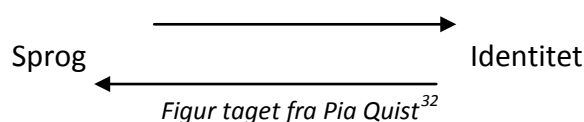
²⁹ Hansen, Tønnes 2000, s.8

I overens med ovenstående, bør enhver lærer være opmærksom på, at de tosprogede elevers kulturelle baggrund kan være i modsætning til den danske kultur. Når de ydre betingelser ikke stemmer overens med de indre betingelser, kan identitetsdannelsen blive vanskeliggjort. Desuden må skolen kunne betragtes som en arena, og derfor er det af stor betydning at den overordnet sikrer, at børn og unge får de nødvendige kvalifikationer og "værktøjer" for at kunne mestre de krav, som det moderne samfund stiller. Skolen har en central rolle i elevernes identitetsdannelse, og det er af stor betydning, at jeg som lærer *lærer eleverne at vælge*. Jeg skal udvikle en tiltro hos eleverne, så de som handlende personer kan stå inde for den kundskab, de udvikler og tilegner sig. Jeg skal organisere de situationer, der konstruktivt stiller eleverne over for meningsfulde udfordringer, og dermed lære dem noget om valgets nødvendighed og handlingens konsekvens. Det kan jeg gøre ved at fremstå og fungere som en troværdig og velintegreret person, hvor jeg skal være mig selv som et reflekteret menneske. Først da, vil jeg være i stand til at give et modspil, der sætter mine elever i stand til på kvalificeret vis at forstå sig selv - og komme videre i deres egen proces. Som Tønnes påpeger, så er læreren et selvobjekt for eleverne, og er dermed også medskyldig og medansvarlig i deres udvikling. Det vil sige, at eleverne spejler sig i mig som lærer, og dermed skal jeg forestå som et godt eksempel. Det skal være et eksempel, som det er værd at efterligne, og jeg skal dermed løbende kunne udfordre, provokere og "ryste" mine elever. Ikke for meget, for dermed bliver det uoverskueligt for dem, og al læring går dermed tabt. Og ikke for lidt, da de dermed keder sig, og lukker af for indlæring. Jeg bør derfor hele tiden finde balancepunktet, hvor de er med, og hvor der finder indlæring sted, samtidig med, at de selv erkender, at de tilegner sig viden i denne proces. Denne selvrefleksion er vigtig, for at eleven kan "dømme" om det er noget værd i sig selv, at befinde sig i klasserummet og i samspillet mellem mig som lærer, eleven og medeleverne.

2. afsnit: Sprog og identitet

Sprog er et meget stort begreb, og der findes mange former for sprog: tegnsprog, skriftsprog, kropssprog, osv. Uden sprog vil vi mangle en stor del af den bevidsthed, forståelse og tanker vi gør os om vores omverden. Vi bruger det først og fremmest til at kommunikere med, og er et middel vi har til rådighed, for at kunne udtrykke os igennem. Gennem sproget organiserer og regulerer vi forholdet til andre mennesker og det samfund vi er omgivet af, da sprog er kommunikation, som

læres igennem kommunikation og ved at blive brugt. Bliver det ikke brugt, vil det ikke udvikles³⁰. Det er af stor betydning, at barnet kan udtrykke sig sprogligt – både med sig selv og med omverdenen. Når et barn behersker sproglige kompetencer, kan det ved frustration og konflikter nemmere udtrykke sine følelser, behov, holdninger osv. Som Vygotsky siger: ”*Jo mere kompleks situationen er, desto vigtigere er det at barnet kan bruge sproget for i det hele taget at magte opgaven*”³¹. Gennem samspillet med de sociale omgivelser og tilhørsforholdet til den sociale sammenhæng, får den enkelte mulighed for at udvikle de sproglige kompetencer og dermed også identiteten. Social kompetence er en forudsætning for indlæring og samtidig identitetsskabende, da den udvikles i fællesskab med andre mennesker og i sociale sammenhænge. Sproget er et vigtigt redskab til at markere sig selv og sin identitet i og overfor en gruppe. Sprog og identitet er fænomener, der har gensidig betydning for hinanden;

Identitet drejer sig i store træk om vores opfattelse af os selv, hvem vi er samt andres opfattelse af os. Dette finder vi ud af gennem fællesskabet med andre, da vi igennem dem sender signaler til andre om, hvem vi er. Dermed finder de andre ikke alene ud af, hvem vi er, men også hvad vi står for. Samtidig lærer vi også noget om os selv via de tilbagemeldinger andre kommer med, og dette kan få os til at ændre opfattelse af os selv. Det kan være med til at udvikle os, og skabe en bredere identitet, idet vi som mennesker spejler os i hinandens ord og kropssprog. Barnet vil via kommunikation med andre, lære noget om sig selv på grund af de svar barnet får. Så dels udvikler barnet en identitet af det barnet selv har lært af sig selv, og samtidig vil barnets identitet være skabt af det de andre har sagt til barnet. Denne proces udvikles livet igennem. Så længe vi kommunikerer med hinanden, så længe vil der finde en form for gensidig udvikling sted. Denne identitetsproces foregår ligeledes i skolen, hvor elever konstant over for hinanden skal vise, hvem de er, og hvad de står for, og om de på baggrund af dette kan være med i fællesskabet. Identitet spiller dermed en stor rolle for eleverne i skolen og er en stor del af deres hverdag. De bruger ofte sproget til at give udtryk for, hvad og hvem de kan lide. På den måde sender de

---

³⁰ Quist, ind i gruppen – ind i sproget

³¹ Elevens verden s. 222

³² Ind i Gruppen – ind i sproget s. 9

signaler til hinanden om, hvordan de ønsker at blive opfattet, og hvem de vil være sammen med. Schultz Jørgensen mener, at identitetsdannelsen bl.a. også foregår i samspillet med andre, hvilket vil sige, at både sprogtilegnelse og identitetsdannelse foregår i samspillet med andre, altså i fællesskabet. Jan Tønnes Hansen udtrykker det, efter min mening, korrekt med følgende udsagn: *"læring og personlighedsudvikling må søges sammentænkt"*³³.

Det er nødvendigt med kontakt, samvær og interaktion for at udvikle sproget, da sprogudvikling og identitetsforhold påvirker hinanden³⁴.

Derfor er sproget et vigtigt redskab for det tosprogede barn, da det igennem sproget kan udtrykke og markere sig og dermed udvikle sin identitet.

2.1. Multietnolekt

*"Ordet multietnolekt er i familie med andre ord, der ender på "lekt", f.eks. Dialekt, sociolekt, kronolekt og etnolekt. I modsætning til etnolekt henviser multietnolekt til at sprogbrugen er vokset ud af det multietniske, dvs. etnisk blandede områder. Man kan ikke henføre den til én bestemt gruppe, f.eks. danskere, pakistanere eller tyrkere. Den er netop multietnisk"*³⁵

Multietnolekt bruges som en del af en ungdomsstil til at signalere ungdomsidentitet snarere end etnisk identitet. Mange udenforstående som hører multietnolekt, tolker det de hører som et udtryk for etnisk identitet. Men undersøgelser over samtaler mellem tosprogede unge viser, at det er almindelige ungdomssamtaler, der foregår mellem dem³⁶.

Sprogforskere har kendt til multietnolekt eller "perkerdansk" siden slutningen af 1990'erne. Samme fænomen blev kendt i Stockholm allerede i 1980'erne og blev kaldt for "rinkebysvensk". Det vil sige, at brugerne af rinkebysvensk selv forbandt deres sprog med den lokalitet, de var vokset op i og altså ikke i første omgang med en bestemt etnicitet.

Tidligere folketingsmedlem, Louise Frevert, udtrykte i sin tid sin bekymring med følgende udtalelse:

"Uanset hvordan man vender og drejer det, så vil det danske sprog blive forringet i det øjeblik der

---

³³ Hansen, Jan Tønnes, 1998 s. 387 - 414

³⁴ Ind i gruppen – ind i sproget, Pia Quist s. 96-97

³⁵ Quist, Pia, Sprogforløb i dansk, s. 43

³⁶ Ibid s. 50

blandes sammenblandede fraser og ord ind i det danske sprog, så ordforrådet ikke bliver optimalt. Man må med det samme henstille, at folkeskolen tager hånd om dette problem og ikke tillader denne multietnicering i dagligdagen og i timerne, da der så ikke vil gå lang tid før sproget vil få en anden værdi og ikke vil være dansk, som er basen for vores kultur³⁷."

Pia Quist, som er en af de forskere, der har lavet undersøgelser i forbindelse med tosprogedes sprog, mener dog ikke at multietnolekt er eller vil være en trussel for det danske sprog, men derimod en ressource. Ifølge hende, er der ikke forskel på, om man blander dansk og arabisk/tyrkisk eller dansk og engelsk³⁸. Hun henviser til Sverige, hvor rinkebysvensk har været kendt i mere end 20 år, men dog aldrig har været og er stadig ikke nær en trussel for det svenske sprog. Hun mener, at multietnolekt skal tages ligeså alvorligt som andre danske dialekter, da der er tale om en systematisk og ikke tilfældig eller ødelæggende variation. De unge bruger det danske sprog på deres egen måde, da de er opvokset og hører til i en bestemt del af Danmark – og der taler de på en decideret måde. Derfor mener hun, at disse unge er i samme situation som andre dialekttalere, og derfor vil de, som alle andre etnisk danske unge fra Sønderjylland eller Bornholm, blive nødt til at lære standarddansk i skolen³⁹. Som hun udtrykker: *"Dialekter er et spejlbillede af vores samfund. Vores aktuelle udfordring i Danmark er at integrere det gamle og det nye i en mangfoldig nutid. I stedet for at forsøge at undgå forskellighed, kan vi alle lære meget af at åbne vores øjne og ører og forsøge at forstå mangfoldigheden, og herunder altså også de gamle og nye dialekter og dialekttalere⁴⁰."*

Ovenstående ser jeg som, at unge som anvender multietnolekt, bruger det til at markere deres identitet og tilhørsforhold med. Derfor bør jeg som lærer, i stedet for at tage afstand, bakke op omkring de unges anvendelse af multietnolekt, da den kan være med til at støtte op omkring deres identitetsdannelse. Dermed ikke sagt, at eleverne ikke skal lære at kunne læse, skrive og forstå standarddansk i folkeskolen.

---

³⁷ <http://www.piaquist.dk/kronik%20uniavis.pdf>

³⁸ Quist, Pia <http://dialekt.dk/multietnolekt/globaliseretdansk.pdf/>

³⁹ <http://www.piaquist.dk/kronik%20uniavis.pdf>

⁴⁰ www.piaquist.dk

2.2. Kodeskift

"Kodeskift vil ganske enkelt sige, at man skifter kode, dvs. man skifter mellem to (eller flere) sprog – enten fra situation til situation eller indenfor samme samtale⁴¹.

Kodeskift og lån er tilsyneladende en integreret del af de tosprogedes tosprogethed. Der er forskellige årsager til, at tosprogede blander sprogene. Eksempelvis, at de ikke kan huske eller udtale det danske ord, ønsker at markere sig, loyalitet overfor samtalepartneren etc.

Norman Jørgensen, professor i sprog på Københavns Universitet og samtidig hovedansvarlig for Køgeprojektet, mener at kodeskift er en ressource for den tosprogede. De der bruger kodeskift i sproget, er dem som klarer sig bedst i dansk og dermed også i skolen⁴². De mestrer nemlig at integrere deres sproglige ressourcer i hinanden, og bruger dermed sproget til at forhandle identitet⁴³. Ved at kodeskifte, prøver de tosprogede børn at vise, at de er noget andet end bare danske. Samtidig udnytter de deres tosprogethed til at vise, hvem de er og at de hører sammen. Han formulerer det således: *"De bruger blandingen til at udtrykke en anden identitet end den leverpostejfarvede⁴⁴."*

Køgeprojektet er én af de største internationale anerkendte undersøgelser af tosprogede børns sproglige udvikling, hvor en gruppe sprogforskere i perioden 1989-1998 fulgte en gruppe tosprogede dansk/tyrkiske børn. Disse børn blev fulgt i 9 år, så der har derfor været rig mulighed for at udforske børnenes sproglige udvikling. Et af resultaterne dokumenterer, at når tosprogede elever får lov til at blande deres modersmål med dansk, mangfoldiggøres deres sprogforståelse og blandingen af deres modersmål med dansk, forhindrer dem ikke i at udvikle dansk hurtigt - tværtimod. Derfor gavner det ikke, at man i skolen udarbejder regler om, at de tosprogede elever enten skal tale tyrkisk eller dansk. Undersøgelsen bekræfter nemlig, at de tosprogede elever ikke bliver bedre til dansk ved at tvinge dem til at lade være med at tale deres modersmål.

---

⁴¹ Quist, Pia. Sprogforløb i dansk, s. 37-38

⁴² <http://dialekt.dk/kodeskift/koegeprojektet/>

⁴³ Køgeprojektet 1989-1990, Sprogforløb i dansk, Pia Quist s. 41

⁴⁴ Pæredansk og perkerdansk af Norman Jørgensen

http://dialekt.dk/dansk_med_accent/paeredanskperkerdansk.pdf/

Norman Jørgensen påpeger desuden, at de unge senmoderne mennesker i byerne inddrager elementer og træk fra hinandens sprog, uden dog at hensigten er at lære sproget som helhed.

Fænomenet, at bruge alle ens sproglige ressourcer som vi har til rådighed, kalder han for *sprogning*⁴⁵. Som han direkte citere: ” Vi er sprogere, og vi sproger. Som sprogere bruger vi sproglige træk med tilhørende værditilskrivninger og vi gør det med intentioner. Vi vil noget med vores sprog⁴⁶. ”

Denne sprogvekslen kan i høj grad også være forårsaget af en vekslen mellem identiteter. Alt efter hvilken samtalepartner og hvad det er den tosprogede ønsker at markere eller ytre, kan den pågældende veksle mellem sproget.

2.3. Sammenfatning

Forskellen på multietnolekt og kodeskift er, at ved kodeskift blander man sprogene sammen, alt efter situation og samtalepartner, hvorimod multietnolekt er en dialekt, som efter Pia Quists mening, bør tages ligeså alvorligt som andre danske dialekter. Hun er enig med Norman Jørgensen i, at multietnolekt ikke er eller vil være en trussel for det danske sprog.

Dermed kan jeg konstatere, at sprog og identitet forbliver to begreber, der konstant er i interaktion med hinanden og som er nært forbundne, såvel i skolen som i den øvrige del af tilværelsen.

Gruppen eller det sociale fællesskab vi tilhører, har stor betydning for vores identitet, da vi har det godt, når vi bliver accepteret af fællesskabet, som dem vi er. Samtidig skaber denne accept grobund for udviklingen af vores identitet, fordi det bl.a. er i det fællesskab, som vi er en del af og som vi identificerer os med, at denne udvikling foregår. Hvis et tosproget barn bliver udelukket fra en gruppe pga. manglende beherskelse af sproget, bliver barnet stemplet og får dermed tildelt en identitet som outsider. Pga. manglende beherskelse af sproget, vil dette medføre, at barnet ikke kan markere sig selv og sin identitet overfor omverden⁴⁷.

---

⁴⁵ ”De unges sprog” s. 138

⁴⁶ Ibid s. 138

⁴⁷ Ind i gruppen – ind i sproget s. 9

3. afsnit: Sprogtilegnelse

Ingen forsker har endnu kunnet give et endeligt bud på, hvordan vi udvikler et sprog eller andetsprog⁴⁸. De sidste 50 år, har 3 forskellige syn på sprogtilegnelse været fremherskende – behaviorismen, mentalismen og intersprogsteorien. Behavioristerne mener, at sproget er vaner og dermed læres gennem imitation. I forhold til sprogtilegnelsen interesserer teorien sig kun for det sprog, som learneren hører og læser – input, og for det som learneren siger og skriver – output⁴⁹. Gentagelser bliver til vaner, som derved resulterer i belønning. Derfor betragter behavioristerne fejl som farlige for indlæringen, og derfor skal de omgående rettes, da de kan blive til vaner. Lado(1957)⁵⁰ har formuleret en hypotese om kontrastiv analyse, som går ud på, at man på forhånd kan forudsige, hvor en learner vil lave fejl på andetsproget, ved at sammenligne modersmålet med andetsproget. Kort sagt – jo større forskel på sprogene, jo større problemer vil der blive for at lære andetsproget. Behaviorismen blev kritiseret af mentalisterne, som mente, at imitation ikke kan være nok forklaring på, hvordan mennesket lærer at tale. De mente, at hvis dette havde været tilfældet, ville mennesket ikke selv have været i stand til selv at danne kreative sætninger og bøjningsformer. Kort sagt mener mentalisterne, at sproget automatisk vokser ud af sig selv. I 1972 blev intersproget introduceret, og var en reaktion mod og en videreudvikling af de førnævnte teorier. Da det er den teori der er mest fokus på i undervisningen i dag, ønsker jeg i det følgende afsnit, at undersøge den nærmere.

3.1. Intersprogsteori

Larry Selinker introducerede teorien bag intersproget i 1972, hvor han kritiserede mentalismen og behaviorismen. "Intersprog" betyder "midlertidigt sprog" eller "mellemsprog", og er systematisk, foranderligt, variabelt og hele tiden i udvikling. Det er en sproglig proces, hvor learneren gradvist tilpasser sit mellemsprog til målsproget⁵¹, og er et sprog, som befinder sig mellem den tosprogedes modersmål og andetsproget. Den minder altså lidt om modersmålet, og er ikke et fuldt udviklet dansk. F.eks. kan et arabisktalende barn sige: "Jeg ikke var i skole i går". Her placerer barnet ordet ligesom på sit modersmål, hvor det hedder: "Ana ma kunto filmadrassa ams (Jeg ikke

---

⁴⁸ Ladegaard, Uffe, s.8

⁴⁹ Ibid s. 24

⁵⁰ Ibid s. 25

⁵¹ Carlsen, Benny, Vision og virkelighed s. 78

var i skole i går) Eksemplet viser, at barnet overfører sætningsopbygningen fra sig eget modersmål til dansk. Sætningen bliver af den grund ikke uforståelig, men er et tegn på, at eleven bruger et intersprog.

Intersprog er en individuel sproglig varietet på lige fod med dialekter eller sociolekter og bliver betragtet som en ideolekt⁵², og bliver kun talt af én person og har derfor sine egne individuelle regler og variation. Dvs. eleven opbygger sit eget sprog i den sproglige læringsproces. Derfor kan der ikke tales om fejl i intersproget, men om målsprogsafvigelser. Da hensigten med intersproget er kommunikationen med andre mennesker, er formen ikke det vigtigste, men brugen der er det altafgørende. Learneren danner og afprøver hypoteser ved brug af sproget og får på den måde be- eller afkræftet sin hypotese. Gentagelser er derfor en stor del af sprogtiltagelsen, men dog fylder imitation ikke så meget som i den behavioristiske tankegang. Hensigten er, at learneren skal udvikle et kreativt sprog, der kan gøre ham i stand til at beherske sproget og ikke kun gentage, da sproget udvikles gennem interaktion med andre mennesker⁵³. Kort sagt, er learneren selv aktiv, og tilegnelsen foregår gennem dannelse og afprøvning af hypoteser⁵⁴.

Derfor er det helt naturligt, at et tosprog barns intersprog er fejlfyldt. I stedet for at fokusere på fejlene som fejl, bør man istedet betragte dem som udtryk for, at eleven er i gang med en læringsproces. Det er nemlig bevis på, at eleven er ved at danne og afprøve sine egne hypoteser, da eleven lærer ord og grammatiske regler og afprøver dem derefter af og på omverdenen. Derfor skal læreren ikke rette på eleven, men hvis eleven f.eks. siger: "Jeg *gåede* i skole i går", kan læreren svare: "Gik du i skole i går?" for at af- eller bekræfte overfor eleven, om hypotesen har slået fejl eller ej. Dette er ikke ensbetydende med, at "fejlen" ikke kan gentage sig, men skal sommetider bekræftes mange gange, før den indgår som en sikker intersprogsregel⁵⁵.

3.2 Bonny Peirce

Bonny Peirce, som er forsker og som står for et socialkonstruktivistisk identitetsbegreb mener, at sprogtiltagelse sker i forbindelse med vores sociale omgivelser. Den enkeltes sociale identitet kan ændre sig over tid og sted, og derfor kan vi have mange forskellige identiteter alt efter de sammenhænge vi indgår i. Identiteten bliver derfor til forhandling, og vil forandre sig i takt med

---

⁵² Ladegaard, Uffe, s 29

⁵³ Ibid s. 34

⁵⁴ Ibid

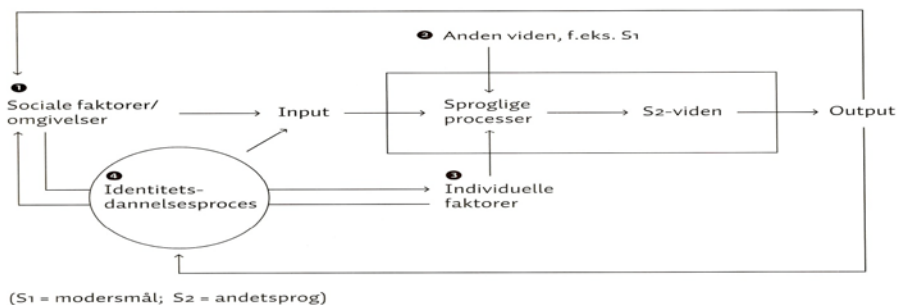
⁵⁵ Ibid s. 32

vores omgivelser, da den er mangfoldig og dynamisk. Et menneske kan have flere roller, som endda kan være modsatrettede⁵⁶.

Peirce mener desuden, at learneren investerer i det, der kan betale sig for ham⁵⁷. At tilegne sig sproget kan også være en investering i ens sociale identitet. Eksempelvis kan det i nogle sociale sammenhænge give en bestemt status at kunne andetsproget flydende, hvorimod det andre steder kan være vigtigt at markere med sit sprog, at man tilhører en etnisk kultur.

3.3. Rod Ellis

Undersøgelser som Pia Quist har foretaget viser, at de sproglige og identitetsmæssige forhold påvirker hinanden, og bestemmer dermed om eleverne kommer i en god eller ond cirkel. Hun mener, at sprogtilegnelse og identitet er to fænomener, som er tæt forbundet. Rod Ellis' model er grupperet i 3 dele; 1. Sociale faktorer, 2. Sprogbearbejdningmekanismer og 3. Individuelle faktorer⁵⁸. Men da Quist mener, at identitetsdannelsen påvirker og påvirkes af de sociale og individuelle faktorer, har hun tilføjet en ny faktor; identitetsdannelsesproces (faktor 4) i Rod Ellis' model for andetsprogstilegnelsesprocessen⁵⁹:

De sociale faktorer er den kontekst, hvori eleven møder andetsproget og dermed får sit input. Det kan være klasseværelset, fodboldklubben, vennerne osv.

Sprogbearbejdningmekanismerne er de kognitive processer, der har indflydelse på, om elevens intersprog udvikles, da flere faktorer, som eksempelvis modersmålet eller et 3. sprog, kan have indflydelse på hvilken hastighed sprogtilegnelsen udvikler sig i. Hvis dele af modersmålet ligner

⁵⁶ http://www.swinburne.edu.my/media/media_centre.php?do=19nov08beyond_details

⁵⁷ Ladegaard, Uffe s. 92

⁵⁸ Quist, Pia. Ind i gruppen – ind i sproget

⁵⁹ Ladegaard, Uffe, s. 95

målsproget, kan dette bidrage til, at eleven overfører viden fra modersmålet til målsproget. Dermed øges hastigheden i tilegnelsen af sproget⁶⁰.

De individuelle faktorer er de personlige forhold, som kan have indflydelse på både de sociale forhold og sprogbearbejdningmekanismerne. Det kan være alder, intelligens, nervøsitet, mistillid etc. Dvs. hvis vi har et tosproget barn, som har en mistillid til skolen pga. den kulturelle afstand, kan dette påvirke sprogtilenelsesprocessen i negativ retning.

3.4. Sammenfatning

For at udvikle elevernes sprog, mener jeg, at det er vigtigt at betragte fejl i elevernes intersprog som en naturlig del i læringsprocessen. Hvis eleven skal fokusere på fejl i sit sprog, (som behavioristerne mener, er farlige for sprogindlæringen, da de bliver til vaner) kan det sætte en stopper for udviklingen af det. Hvis sproget ikke bliver brugt, mener jeg bestemt heller ikke, at det kan udvikles. Derfor er jeg enig med Selinker i, at hensigten med sproget er, at vi kan kommunikere med de andre. Formen behøver ikke at være så vigtig i første omgang, da vi gennem interaktion med de andre vil få afprøvet vores hypoteser, og dermed vil fejl automatisk blive rettet op på i en samtale. Ligesom jeg også er enig med Bonny Pierce i, at identiteten og sproget hele tiden er til forhandling, og derfor vil sprogtilenelsen ske med de sociale omgivelser. Der er forskel på, hvor hurtigt vi lærer andetsproget, og derfor kan Rod Ellis model være et redskab, til at påvise hvilke faktorer der er i spil i sprogtilenelsesprocessen, samt hvilke forhold der har indflydelse på forløbet.

4. afsnit: Andetsprogsdidaktik/fagdidaktik

Jeg mener, at Interaktion i undervisningen er vigtig, hvis learneren skal lære et andetsprog. Det er i interaktion med andre, at de tosprogede elever kan tilegne sig sproget, og dermed får de mulighed for at afprøve deres hypoteser.

Desuden mener jeg, at en forudsætning for en god undervisning, er en motiveret andetsproglærer, som evt. kan have fokus på nedenstående punkter i sin undervisning:

- at skabe rum for sprogudviklende samtaler i undervisningen
- at give plads til løbende sproglige forhandlinger
- at stimulere elevernes afprøvning af hypoteser

---

⁶⁰ Quist, Pia. Ind i gruppen – ind i sproget s. 13

- at opfordre eleverne til at relatere til deres kendskab til modersmålet og andre sprog
- at opmuntre og anerkende elevernes brug af kommunikationsstrategier⁶¹

4.1. Interkulturel pædagogik

I min sidste praktik havde vi en 12-årig pige fra Vietnam, som kom til Danmark for 2 år siden. Hun var meget stille, og når der var diskussion i klassen, var det næsten umuligt at få hende til at sige ret meget. Hvis hun alligevel prøvede og ikke kunne finde ord, opgav hun med det samme. Da vi på et tidspunkt startede op med et projekt, hvor temaet var "mit land", åbnede hun pludselig op og begyndte at fortælle en masse om Vietnam, madkulturen, skoleuniformer osv. Hendes manglende ordforråd var nu ikke en hæmning, og hun brugte alle de strategier hun kunne, for at gøre sig forståelig.

Interkulturel pædagogik bygger ikke på en bestemt type undervisning. I modspil til den kompensatoriske pædagogik tager den interkulturelle pædagogik udgangspunkt i alle elevers forudsætninger. Når skolen vælger at give modersmålsundervisning eller arbejde interkulturelt, kan dette for barnet være et konkret udtryk for, at skolen værdsætter dets sprog og kultur. Derigennem bekræftes barnets samhørighed med familien og dens etniske gruppe, og eleven kan derigennem få en positiv bekræftelse af dets etniske identitet. Ved derimod at forbyde eleven at benytte sit modersmål eller ensidigt at beskæftige sig med danske normer og værdier, kan læringsmiljøet blive negativt og hæmme lysten til at lære. Desuden lægger fællesmål for faget dansk som andetsprog op til; *"at tosprogede elever på baggrund af deres samlede sproglige og kulturelle forudsætninger tilegner sig færdigheder i at forstå og anvende talt og skrevet dansk."* Hvis man altid oplever sig selv og sin gruppe som udestående eller som et problem, vil selvfølelsen blive berørt. Som overlevelsesstrategi derpå vil eleven måske forsøge at assimilere sig, så han/hun opgiver sin etniske identitet og overtager alle danske værdier, eller han/hun vil stædigt holde fast i alt, hvad egen kultur står for og stille sig negativt over for alt, hvad der repræsenterer det danske samfund. Begge dele kan få den konsekvens, at barnet udelukker en del af sin identitet, for at tilpasse sig enten skolens/samfundets eller familiens normer og dermed ikke får integreret de to dele i deres kulturelle identitet⁶².

---

⁶¹ <http://www.dettevirker.dk/temaer%20og%20cases/~media/ToSproget/delprojekt2/Tekst%20%20del%202.ashx>

⁶² Jensen, Iben 1995

Interkulturel undervisning er ikke en metode, men et princip der bør gennemsyre al undervisning. Derfor mener jeg, at det er af stor betydning at alle lærere er bevidste om denne dimension i deres undervisning. En simpel måde at gøre undervisningen interkulturel på, kan være at inddrage personer, begivenheder og fortællinger fra deres hjemland, ligesom man også kan inddrage temaer og bøger, der sætter fokus på emner, der vedrører historiske og aktuelle samspil mellem etniske grupper⁶³.

4.2. Anerkendende pædagogik

Axel Honneth (1949-) er tysk sociolog, filosof og professor ved Goethe-Universitetet i Frankfurt. Han bygger sin anerkendelsesteori op omkring 3 sfærer; *den private, den retslige og den solidariske*. Hvis individet skal udvikle en sund identitet, som er præget af selvtillid, selvrespekt og selvværd, bør anerkendelsen ske omkring disse 3 sfærer. Altså mener han, at individet ikke kan udvikle sin personlige identitet uden anerkendelse⁶⁴.

For det første, mener han, udvikles anerkendelsen i *den private sfære* – eksempelvis familien, den nære omgangskreds etc., hvor kærligheden er grundlaget for udvikling af individets selvtillid. Med begrebet kærlighed mener Honneth alle relationer som består af følelsesmæssige bånd i parforhold, venskaber eller forældre-/barn forhold. Kærlighed er ifølge Honneth kernen i barnets udvikling – hvis individet ikke møder kærlighed, men derimod møder psykisk eller fysisk svigt, vil det ikke udvikle en sund identitet, og dermed kan det få svært ved at blive en del af det sociale liv⁶⁵.

For det andet mener Honneth, at anerkendelsen udvikles i *den retslige sfære*, som handler om at blive anerkendt som individ med samme samfundsmæssige rettigheder på lige fod som alle andre⁶⁶. Den retslige anerkendelsesform er gældende for alle individer og udgør det nødvendige grundlag for individets selvrespekt. Med begrebet *selvrespekt* mener Honneth, at ved at blive anerkendt som en særlig person af fællesskabet, får individet en positiv indstilling til sig selv. Når den samfundsmæssige respekt opstår, respekterer man derved sig selv, fordi man forstår sig selv som en person, der fortjener de andres respekt⁶⁷. Ved fratagelse af bestemte rettigheder, vil det

---

⁶³ Götz-Johansen 2003

⁶⁴ Sociologiske tænkere s. 225

⁶⁵ Ibid. s. 227

⁶⁶ Ibid. s. 227

⁶⁷ Ibid. s. 229

enkelte individ ikke have mulighed for at udvikle en selvrespekt, og dette vil betyde en oplevelse af "social død".

"At have rettigheder sætter os i stand til at "ranke os som menneske", at kunne se andre i øjnene og på en fundamental måde føle os på lige fod med de andre"⁶⁸.

At blive værdsat socialt i det moderne samfund er skyld i, at forskellige grupper forsøger at markere eller fremhæve deres egen livsform positivt. Så ud fra Honneth's teori, vil de tosprogede kodeskifte eller markere sig ved brug af multietnolekt, for at fremhæve sig selv og derved blive værdsat i samfundet. Honneth påpeger, at individet kan skades, hvis dets rettigheder diskrimineres eller ignoreres, og dermed vil det ikke udvikle selvrespekt men en skamfølelse, som kun kan blive frigjort gennem protest eller modstand⁶⁹.

For det tredje mener Honneth, at anerkendelse finder sted i *den solidariske sfære*. Dette begreb dækker fx. kulturelle, politiske og arbejdsmæssige fællesskaber, hvor de fælles værdier og normer er grundlaget for individets selvværd⁷⁰. Social værdsættelse ledsages af en tillid til, at individet kan præstere noget eller besidde nogle egenskaber, som af det øvrige samfunds medlemmer anerkendes som værdifuldt – og denne følelse kalder Honneth for "selvværdsættelse", da dette er noget, der skabes gennem handlinger. En forudsætning for solidaritet i det moderne samfund, er de sociale relationer, hvor mennesker gensidigt værdsætter hinanden, og lader andres egenskaber og muligheder fremtræde som betydningsfulde for den fælles praksis⁷¹. Når en persons eller gruppes færdigheder og kunnen ikke bliver anerkendt på lige fod som andre medlemmer af fællesskabet, vil det gå ud over udviklingen af selvværdet – og dette vil resultere i afmagt, modstand, oprør osv.

Honneth mener, at det handler om accept i den pågældende "arena", man befinder sig i, for at kunne blive et helt menneske. Man forlader ikke bare denne arena, da dette vil føles som et nederlag og mangel på accept for den pågældende. I korte træk går Honneths tanker ud på, at relationer og samtaler mellem mennesker udspringer af et moralsk og et kulturelt lag. Mennesker har aldrig helt den samme forståelse af en given ting, og det betyder, at man aldrig vil kunne overbevise hinanden 100 procent om noget ved blot at bruge argumenter. Axel Honneth mener derfor, at øvelsen er at forstå og anerkende den andens holdninger og tanker uden at give afkald

---

⁶⁸ Sociologiske tænkere, s. 229

⁶⁹ Ibid s. 229

⁷⁰ Ibid s. 230

⁷¹ Ibid s 230

på sin egen overbevisning. Man bevarer med andre ord friheden til at være sig selv, samtidig med at man giver andre den samme frihed. Axel Honneth lægger meget vægt på de følelsesmæssige træk i identitetsudviklingen. Han taler om kærlighed, anerkendelse, accept af det enkelte individ, samspillet vi har med hinanden samt den gensidige respekt vi giver hinanden. Er disse faktorer tilstede, vil vi som mennesker være i stand til at hvile i os selv.

4.3. Olga Dysthe

Jeg har valgt at inddrage Olga Dysthe, da jeg mener, at hun er relevant i forhold til diskussionen om sprogudvikling i skolen. Jeg vil i det følgende sætte fokus på det mundtlige, da det er det talte sprog, jeg i denne opgave beskæftiger mig med.

Den norske didaktiker Olga Dysthe (1940-) tager udgangspunkt i Vygotsky samt den sovjetiske litteratur-, sprog- og kulturteoretiker Mikhail Bakhtin. Bakhtin taler om dialogens vigtighed i undervisningen og mener, at mennesket først og fremmest bruger sproget til at kommunikere med samt være i dialog med andre. Endvidere fremhæver han, at det er gennem dialogen, at forholdet til den anden og betydningen af den anden eksisterer og dermed udvikles.

Det flerstemmige klasserum er optimalt for læring og udvikling, da denne undervisningsform ikke er baseret på rigtige og forkerte svar, men derimod på dialog, hvormed alle elever har lige mulighed for at sige deres mening. Det flerstemmige klasserum er kendetegnet ved en social-interaktiv undervisning, idet den lægger vægt på dialogen⁷². Hendes definition af det flerstemmige klasserum er:

”Det flerstemmige klasserum” vil sige et klasserum, hvor lærerens stemme er én blandt de mange stemmer, der bliver lyttet til, hvor eleverne også lærer af hinanden, og hvor mundtlig og skriftlig brug af sproget befinder sig centralt i læringsprocessen”⁷³.

Det flerstemmige klasserum opstår ifølge Dysthe først, når der er flere stemmer, der taler. Ikke kun læreren, da det skal være hele klassen, som skal være med i dialogen. Derfor er det af stor betydning, at alle elever får lov til at komme til orde, for ellers vil det flerstemmige klasserum ikke fungere. Endvidere bør læreren ifølge Dysthe gøre brug af spørgsmålsteknikkerne; autentiske spørgsmål, dvs. spørgsmål som ikke har på forhånd givne svar, udnyttelse af elevsvar, optag af

---

⁷² Dysthe, Olga 1997, s. 56

⁷³ Ibid s. 18-19

elevsvar samt høj værdisætning⁷⁴ af det eleverne siger, da dette gør det muligt for den enkelte lærer at involvere eleverne i undervisningssamtalerne.

Via denne arbejdsmetode, vil de tavse elever også få en stemme i klassen og dermed få mulighed for at få videreudviklet deres sprog. Læreren kan gennem arbejdet med udviklingen af det talte sprog være med til at fremme elevernes identitetsudvikling, da eleverne ifølge Dysthe udvikler deres identitet gennem mødet med andre elever samt i konfrontationerne med de andre stemmer. På den måde vil eleverne få mulighed for, at finde deres egne stemmer, og dermed finde ud af, hvem de er samt, hvad de står for. Dysthe mener endvidere, at det sociale spiller en afgørende rolle for identiteten, da den udvikler sig gennem mødet med andre mennesker.

4.4. Rinkebyskolen

Dette punkt har jeg valgt at tage med for at dokumentere, hvordan man med ligeværd, respekt og anerkendelse, kan nå langt. Desuden mener jeg, at vi bør blive inspireret af Rinkebyskolen. Som eksempel kan nævnes Århus kommune, der transporterer deres tosprogede elever til andre skoler i byen, hvor der er et mindretal af tosprogede, med den påstand om, at integrere eleverne⁷⁵. Derimod kunne skolerne, ligesom Rinkebyskolen, bruge ressourcerne på den enkelte skole, i stedet for at udsluse elever i skoler med flere danske elever.

Rinkeby er en bydel i Stockholm, hvor 90 % af indbyggerne har indvandrerbaggrund.

Rinkebyskolan har 97 % tosprogede, og 30 forskellige sprog er repræsenteret. Skolen står for, at tidlig sprogudvikling er vigtig. Elevernes sproglige udvikling skaber grundlaget for alle deres øvrige kundskaber og derfor er deres vigtigste pointe, at udvikle elevernes sprog- og kommunikationsfærdigheder. Eleverne skal læse meget, og Rinkebyskolan er den skole i Sverige som læser flest bøger. Børnene skal læse og desuden læse højt – for når man læser op af en bog og diskuterer bogens indhold, så udvikles sproget⁷⁶. Specielt for denne skole er, at den har særdeles meget fokus på og tager udgangspunkt i den enkelte elevs læringsforudsætninger. Desuden har hver enkelt elev sin egen uddannelsesplan. På den måde arbejder de indenfor NUZO, og eleverne bliver udfordret indenfor deres egen zone. Dermed opgiver de ikke, og deres læring udvikles.

---

⁷⁵ <http://www.aarhus.dk/default.asp?Id=307&AjrDcmntId=8088>

⁷⁶ http://www.skolelederne.org/multimedia/080301_Skoleledelse.pdf

Skolen lægger stor vægt på et helhedssyn og elevernes sociale færdigheder. En undersøgelse lavet i Stockholm og omegn viser, at 84 % af Rinkebyskolens elever føler sig godt tilpas og er tilfredse med skolen, mens gennemsnittet i de andre skoler er 60 %.

Konklusion

Grundet samfundsudviklingen og globaliseringen, er det blevet sværere for individet at danne identitet – de tosprogede har her helt klart en ekstra udfordring. Den personlige og sociale identitet hænger tæt sammen og påvirker hinanden i et dynamisk samspil, som dermed danner en samlet identitet.

Synet på elevernes flersprogethed bliver et centralt omdrejningspunkt i min undervisning, da sproget som beskrevet er meget mere end blot et sprog. Herigennem skaber mine elever deres identitet, deres selvopfattelse, deres kulturforståelse og således skal jeg hjælpe dem på vej til deres sproglige og faglige viden. Min helt store udfordring bliver at møde dem med en positiv holdning til deres kulturbaggrund og en forståelse for den kulturelle og sproglige baggrund, som de er vokset op med, og som er nært forbundet med deres tidligste oplevelser og identitetsudvikling. At tage udgangspunkt i elevernes forudsætninger kræver, at jeg som lærer bliver nødt til at spørge mig selv om, hvordan jeg kan få integreret elevernes modersmål og kultur samtidig med, at den almindelige undervisning finder sted? Det er vigtigt, at jeg her formår at mestre det at hjælpe mine elever med at forme deres identitet, så de omvendt også får nogle gode værktøjer med, så de kan begå sig i de to kulturer de på skift hele tiden befinder sig i. Der er mange måder at lave en god undervisning på, som inddrager de tosprogede elevers baggrund. Jeg har med bilag 1 givet et eksempel på, hvordan en undervisning der opfylder min problemformulering kan foregå. Den er blevet brugt i min sidste praktik, og jeg oplevede at de fleste af de tosprogede børn var meget på, når vi diskuterede de forskellige kulturbaggrunde som var repræsenteret i klassen. De udviste en særdeles stor interesse når de selv fik lov at fortælle om deres hjemland, baggrund osv. Jeg kunne mærke på eleverne, at det at fortælle, gav dem mod og selvtillid til at fortsætte, medens jeg som lærer, og de etnisk danske elever hele tiden bakkede op om det, der blev sagt og at vi derved tilkendegav vores accept og interesse i den tosprogede. Vi fremhævede det positive i det de fortalte, og accepten samt anerkendelsen af de tosprogede var for mig af afgørende betydning for at få dem til at tale og fortælle.

Hvis indlæring skal finde sted, bør *alle* lærere møde *alle* elever, med en anerkendelse, respekt og forståelse for deres baggrund. Den anerkendelse jeg kan give mine elever, giver dem til gengæld en positiv selvopfattelse og dette er med til at skabe en sund og god identitet. Ved at gøre undervisningen vedkommende, udvikler børnene en interesse og dermed kan deres sprog og identitet udvikles. For at eleverne skal lykkes både socialt og fagligt i skolen, er det derfor en vigtig del af mit arbejde som lærer, at støtte mine elevers sproglige udvikling, så de forlader folkeskolen med en vished om, at de er på sikker grund og har andres accept, samtidig med at de er klædt ordentlig på til at kunne mestre det danske sprog mundtligt såvel som skriftligt.

Fællesmål for dansk som andetsprog lægger op til: "*at styrke elevernes følelse af selvværd og fremme deres oplevelse af sprog som kilde til udvikling af personlig og kulturel identitet*"⁷⁷. Da sproget bliver betragtet som kilden til at udvikle den personlige og kulturelle identitet, er det derfor en nødvendighed at eleverne behersker sproget.

Hermed mener jeg, at jeg har opfyldt min problemformulering, og kan svare tilkendegivende på, hvordan jeg som lærer vil og bør agere i klasserummet for at min undervisning skal lykkes overfor de tosprogede børn, samtidig med at jeg som en selvfølge har samme fokus på de etniske danskere. For mig at se, er der så meget mere at vinde for begge parter end at tabe, ved at sørge for den gensidige forståelse, der skal til, for at vi føler os som hele mennesker der er lykkedes. Jeg vil slutte af med filosofen og præsten K.E. Løgstrups ord. Nemlig at vi i mødet med det andet menneske, får noget af det menneske. Vi har noget af det menneske i vores besiddelse. Og det er et ansvar, man påtager sig, at sørge for at den besiddelse og tillid der bliver vist en fra sit medmenneske, også bliver forvaltet med den størst tænkelige respekt, accept og kærlighed.

---

⁷⁷ Fællesmål for dansk som andetsprog stk. 3

Bilag 1

Undervisningsplan for dansk i 3. kl

<p>Mandag d. 19. oktober 2009 Kl. 8-9.30 & 10.45-11.30 uge 43</p> <p>1.+2.. lektion:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Introduktion af os selv og eleverne - Forløb for de næste 4 uger - Emne: mit land og Danmark – forskelle/ligheder - Vi aftaler hvilken elev der har lyst til at tage noget med fra sit hjemland, som eleven kan fremvise for resten af klassen om onsdagen - Evt. arbejde i deres danskbøger <p>4. lektion: Vi starter op med de "personlige" plancher, hvor eleverne skal lime billeder/flag og evt. skrive. Planchen skal have overskriften "Mit land", og skal danne udgangspunkt for samtale om deres eget land kontra Danmark. Plancherne vil muligvis også inspirere eleverne til at samtale indbyrdes om de forskellige lande.</p>	<p>Onsdag d. 21. oktober 2009 Kl. 8-9.30 uge 43</p> <p>1.+2. lektion:</p> <ul style="list-style-type: none"> - En runde hvor alle skal fortælle om, hvad de lavede efter skoletid i går. - Eleven som har medbragt noget hjemmefra, fremviser og fortæller →Hvem har lyst til at fremvise noget på mandag? - Eleverne arbejder videre med deres plancher. <p>Husk: reservere computere</p>
<p>Mandag d. 26. oktober 2009 Kl. 8-9.30 & 10.45-11.30 uge 44</p> <p>1. og 2. lektion:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Eleverne fortæller om deres weekend - Fremvisning af personlig ting fra hjemland - Vi arbejder videre og samtaler løbende om plancherne - Husk reservere computere <p>4. lektion: Arbejde i deres danskbøger eller evt. plancher (alt efter hvor langt de er nået)</p>	<p>Onsdag d. 28. oktober 2009 Kl. 8-9.30 uge 44</p> <p>1.+2. lektion:</p> <ul style="list-style-type: none"> - En runde hvor alle skal fortælle om, hvad de lavede efter skoletid i går. - Eleven som har medbragt noget hjemmefra, fremviser og fortæller →Hvem har lyst til at fremvise noget på mandag? - Eleverne arbejder videre med deres plancher. <p>Husk: reservere computere -eleverne bliver opfordret til at medbringe en opskrift fra deres eget hjemland</p>
<p>Mandag d. 2. november 2009 Kl. 8-9.30 & 10.45-11.30 uge 45</p> <p>1. og 2. lektion:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Eleverne fortæller om deres weekend - Fremvisning af personlig ting fra hjemland - Vi arbejder videre og samtaler løbende om plancherne - Husk reservere computere <p>4. lektion: Arbejde i deres danskbøger eller evt. plancher (alt efter hvor langt de er nået)</p> <p>-eleverne har medbragt en opskrift hjemmefra</p>	<p>Onsdag d. 4. november 2009 Kl. 8-9.30 uge 45</p> <p>1.+2. lektion:</p> <ul style="list-style-type: none"> - En runde hvor alle skal fortælle om, hvad de lavede efter skoletid i går. - Eleven som har medbragt noget hjemmefra, fremviser og fortæller →Hvem har lyst til at fremvise noget på mandag? - Eleverne arbejder videre med deres plancher. <p>Husk: reservere computere -eleverne bliver opfordret til at medbringe en opskrift fra deres eget hjemland</p>
<p>Mandag d. 7. november 2009 Kl. 8-9.30 & 10.45-11.30 uge 46</p> <p>Bondegårdstur – mange af de tosprogede elever har aldrig været på en bondegård. Hensigten var at fremvise, hvordan en dansk traditionel bondegård ser ud, som havde køer, grise, heste, katte osv.</p>	<p>Onsdag d. 9. november 2009 Kl. 8-9.30 uge 46</p> <p>Fremlæggelser af plancherne. Eleverne må gerne tage tøj, smykker osv. med hjemmefra, som de kan bruge til deres fremlæggelser</p>

Fra fællesmål for dansk som andetsprog 2009

Formålet med undervisningen i dansk som andetsprog er, at tosprogede elever på baggrund af deres samlede sproglige og **kulturelle forudsætninger** tilegner sig færdigheder i at forstå og anvende talt og skrevet dansk.

Undervisningen skal styrke elevernes lyst til at bruge dansk, og den skal udvikle deres bevidsthed om sproget og sprogtilegnelse og om **dansk kultur**. Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at udtrykke sig forståeligt, evt. med accent, om **egne oplevelser og følelser** og **beskrive daglige gøremål knyttet til skole, hjem og fritid**.

Litteraturliste

Primær litteratur:

- Carlsen, Benny Bang, *"Vision og virkelighed- andetsprogsdidaktik i skolen "*, Gyldendal Uddannelse, 2001, 1. udgave
- Dysthe, Olga, *"Det flerstemmige klasserum"*, Århus, Forlaget Klim, 1997 *kapitel 3 og 5*
- Fællesmål for dansk som andetsprog 2009
- Hansen, Jan Tønnes, *"Dannelse, uddannelse, person og faglighed"* I: *Psyke og logos nr. 2, 19 årg.*, s. 387 – 414, 1998
- Hansen, Jan Tønnes, *"Lærerens møde med eleven"* I: Krogh-Jespersen, Kirsten; Kuhlmann, Jørgen og Striib, Andreas: *Lærer i tiden*. Århus, Forlaget Klim, 1999
- Hansen, Tønnesvang: *Skolen som vitaliseringsmiljø – for dannelse, identitet og fællesskab*, KLIM, 2009
- Jensen, Iben & Løngreen Hanne, *"Kultur & kommunikation"*, Samfundslitteratur, 1995, 1. udgave, *Side 111-145*
- Jensen, Iben, *"Interkulturel kommunikation"*, Roskilde universitetsforlag, 1998, *Kapitel 2, 3 og 9*
- Jensen, Iben, *"Kulturforståelse"*, center for Tværkulturelt Boligarbejde, 2000
- Jerlang, Espen, *"Sociologiske tænkere"*, Hans Reitzels forlag, 2009, *Side 223-260 og 183-197*
- Jørgensen, Jens Normann, *"En køn strid – sprog, magt og køn hos tosprogede børn og unge"*, Roskilde universitetsforlag, 2001
- Jørgens, Jens Normann og Quist, Pia, *"unges sprog"*, Hans Reitzels forlag, 2008
- Jørgensen, Per Schultz, *Ungdomsliv - i et modernitets samfund (Dokumentation af STORBYENS HJERTE OG SMERTE, De unges kultur og værdier, 2. nordiske storstadskonference om unges trivsel og vilkår 19.-22. september 1999 - Reykjavik, Island fra www.ungnord.dk*
- Jørgensen, Per Schultz, *Kultur og identitet 1994, nr. 2 S. 2 –15, Tidsskriftkopi af Unge pædagoger*
- Jørgensen, Per Schultz , *Identitet som social konstruktion 1999 Årg. 19, nr. 54, Tidsskriftkopi fra Kvan, 1999, s. 48–62*
- Knudsen, Anne & Jensen, Carsten Nejst (red.), *Ungdomsliv og læreprocesser i det moderne samfund*, Billesø & Baltzer, 2000, 2.udg. kp. 8, 9 og 29
- Ladegaard, Uffe og Bjerre, Malene, *"Veje til et nyt sprog"*, Daneklærerforeningens forlag, 2007
- Quist, Pia, *"Ind i gruppen – ind i sproget"*, Danmarks lærerhøjskole, 1998
- Quist, Pia, *"Sprogforløb i dansk"*, Gyldendal, 2007
-

Primær internetsider:

- <http://koegeprojektet.dk/> (sidst tjekket d. 30/1-10)
- http://www.swinburne.edu.my/media/media_centre.php?do=19nov08beyond_details(sidst tjekket d. 30/1-10)
- www.piaquist.dk(sidst tjekket d. 30/1-10)
- <http://www.piaquist.dk/kronik%20uniavis.pdf>(sidst tjekket d. 30/1-10)
- www.dialekt.dk(sidst tjekket d. 30/1-10)

- Pæredansk og perkerdansk af Norman Jørgensen
http://dialekt.dk/dansk_med_accent/paeredanskperkerdansk.pdf/(sidst tjekket d. 30/1-10)
- <http://dialekt.dk/multietnolekt/globaliseretdansk.pdf/>(sidst tjekket d. 30/1-10)

Sekundær litteratur:

- Hauge, An-Magritt, *"Den felleskulturelle skolen"*, Universitetsforlaget AS, 2004
- Holmen, Glahn og Ruus, *"Veje til dansk – forskning i sprog og sprogtilegnelse"* Akademisk, 2003, s.55-91
- Hauge, An-Magritt, *"Barn med skriveglede- eller skrivevansker?"*
- Imsen, Gunn, *"Elevens verden"*, Gyldendals lærerbibliotek, 2006, Side 251-255, 287 og 379-386
- Jacobsen, Benny, *"Sociologi og modernitet"*, kap. 5, Columbus, 1998
- Johansen, Thomas Gitz, *"Skal vi reparere børnenes "fejl" eller kvalificere deres forskelle?"* i Interkulturel pædagogik. Red.: Chr. Horst, Kroghs forlag, 2003

Sekundær internetsider:

- <http://www.folkeskolen.dk/ObjectShow.aspx?ObjectId=56577>(sidst tjekket d. 30/1-10)
- <http://pub.uvm.dk/2001/saadan/3.htm>(sidst tjekket d. 30/1-10)
- <http://www.americancouncils.org/JER/archive2/issue4/11.htm>(sidst tjekket d. 30/1-10)
- <http://www.uvm.dk/Uddannelse/Folkeskolen/Tosprogede.aspx>(sidst tjekket d. 30/1-10)
- <http://www.norremarkens.veile.dk/page4154.aspx>(sidst tjekket d. 30/1-10)
- <http://www.uvm.dk/~media/Files/Aktuelt/Ugenyt09/06%2020%20februar%202009.ashx>
- <http://www.dyrehaveskolen.kolding.dk/Infoweb/Designskabelon8/Rammeside.asp?Action=&Side=&Klasse=&Id=&Startside=&ForumID=>(sidst tjekket d. 30/1-10)
- Artikel af Mette Vedsgaard Christensen "Wallah det er fucked up det her" i Magasinet Humaniora - Link: <http://dialekt.dk/multietnolekt/globaliseretdansk.pdf/> (sidst tjekket d. 30/1-10)
- Den norske sprogforsker Lars-Anders Kulbrandstad <http://dialekt.dk/multietnolekt/etnolekt-lak-artikel.pdf/>(sidst tjekket d. 30/1-10)
- <http://www.aarhus.dk/default.asp?Id=307&AjrdcmntId=8088>(sidst tjekket d. 30/1-10)
- http://www.skolelederne.org/multimedia/080301_Skoleledelse.pdf(sidst tjekket d. 30/1-10)
- <http://www.skolestyrelsen.dk/skolen/pisa.aspx>(sidst tjekket d. 30/1-10)

Underskrift:

Dato: